

Gegevens arbeid en opleidingen in Eurolanden wijzen uit:

In agri-innovatie sterker samen

FOTO: JAN NIJMAN

Kijk je naar mbo-niveau dan studeert in Europa daarvan zo'n 3,8 procent af in een landbouwrichting. Hoogleraar Martin Mulder bekeek behalve cijfers over onderwijs, ook gegevens over arbeid. Zijn conclusie: de EU moet om de agrifood-sector te innoveren, intensiever samenwerken

In de EU15 werken ruim vijf miljoen mensen in de landbouw en visserij. Polen neemt daarvan maar liefst de helft voor zijn rekening

V

orig jaar op 11 maart vond in Wageningen het symposium

plaats over 'Ontwikkelingen binnen en de toekomst van het landbouwonderwijs in Azië, Noord-Amerika, Europa en Nederland: inzichten uit onderzoek en praktijk'. De aanwezigen bij dit symposium zullen zich ongetwijfeld nog de wat moeizame inleiding herinneren van onze Japanse gast, het bevlogen verhaal uit de Verenigde Staten en de presentatie vanuit de Europese Unie. Over die laatste gaat mijn bijdrage.

Als u aanwezig was tijdens het symposium, dan kunt u zich waarschijnlijk niet meer de details herinneren van deze presentatie, maar er zat iets in wat nadere opheldering behoeft. In een van de vele sheets die passeerden werd namelijk een overzicht gegeven van het aantal gediplomeerden van het agrarisch onderwijs ten opzichte van het geheel van het aantal gediplomeerden in het beroepsonderwijs, en wel op het niveau van ISCED 3 (het middelbaar beroepsonderwijs). ISCED (de International Standard Classification of Education) is een classificatiemodel voor het onderwijs, vastgesteld door de Unesco in 1997. De categorieën zijn: level 0 - pre-primary education (ongeschoold); level 1 - primary education or first stage of basic education (basisonderwijs); level 2 - lower secondary or second stage of basic education (vmbo); level 3 - (upper) secondary education (mbo); level 4 - post-secondary non-tertiary education (post-mbo, maar geen hoger onderwijs; dit komt in Nederland weinig voor); level 5 - first stage of tertiary education (professional of academic master-niveau) en level 6 - second stage of tertiary education (opleiding tot het doctoraat).

Volgens de gepresenteerde gegevens zou het percentage gediplomeerden in het agrarisch onderwijs van het totaal aantal gediplomeerden op ISCED 3-niveau in Oostenrijk boven de 25 procent liggen. Wellicht ging de presentatie wat snel, of zat iedereen te slapen, het was mij op dat moment in ieder geval niet voldoende opgevallen om vraagtekens te plaatsen. Tijdens de voorbereidingen van enkele presentaties over het groene onderwijs in Europa keek ik echter opnieuw naar de genoemde gegevens en begon ik

toch te twifelen aan de juistheid ervan.

Gediplomeerden

Samen met Pascaline Descy, die werkzaam is binnen de afdeling onderzoek van het Cedefop, ben ik er eens nader naar gaan kijken. En inderdaad, de cijfers waren niet correct. Bij de juiste selectie en verwerking van de gegevens uit het tabellenoverzicht van Eurostat ligt het resultaat een stuk dichterbij het algemene beeld van de verhouding tussen aantallen gediplomeerden van het groen en 'overig' beroepsonderwijs (zie figuur 1). Het EU15-gemiddelde in dit overzicht ligt op 3,1 procent en het EU25-gemiddelde op 3,8 procent. De stijging van het percentage is een duidelijk gevolg van de uitbreiding van de Europese Unie. In Polen, met haar bijna 39 miljoen inwoners, ligt het percentage op 5,6 procent.

Opvallend zijn de hoge percentages in Slowakije, Bulgarije, Macedonië (FYROM), Albanië (dat ook is meegenomen in het overzicht) en Roemenië. Dit is echter naar verwachting, omdat deze landen nog veel sterker afhankelijk zijn van de landbouwsector. Verrassend is echter dat Finland ook vrij veel middelbaar opgeleiden voor de landbouwsector aflevert, terwijl het beeld is dat dit land vrij sterk gericht is op high-tech en diensten.

Het percentage van Nederland is 4,9 procent. Op het eerste gezicht wellicht aan de hoge kant, maar dit percentage moet niet worden verward met het deelnamepercentage. Blijkbaar is het percentage gediplomeerden op ISCED 3-niveau in het groene onderwijs iets hoger dat in de rest van het beroepsonderwijs.

Werkenden

Een EU25-gemiddelde van 3,8 procent is zoals verwacht weliswaar een klein deel van de gehele hoeveelheid gediplomeerden in het beroepsonderwijs, maar interessant is te kijken om hoeveel gediplomeerden het de facto gaat. In 2001 bleek het te gaan om 82.768 personen, die dus in dat jaar de arbeidsmarkt betraden (of doorstudeerden in een andere of hogere vorm

Tabel 1: Aantallen werkenden in de landbouw en visserij in de EU (x1000) naar land en opleidingsniveau (2e kwartaal 2002)
Bron: Eurostat. ECS, 2005

	Totaal	0-2	3-4	5-6
EU 15	5118	3111	1691	316
Poland	2530	1025	1468	37
France	984	418	503	63
Germany	702	153	436	113
Italy	653	537	107	9
Spain	625	533	66	26
Greece	616	532	78	6
Portugal	570	570		
United Kingdom	267	74	152	41
Lithuania	227	70	110	47
Austria	199	79	107	13
Finland	129	46	69	14
Netherlands	108	64	44	
Sweden	102	38	56	8
Czech Republic	92	18	71	3
Belgium	75	36	31	8
Latvia	68	24	44	
Denmark	54	19	35	
Slovak Republic	27	8	19	
Estonia	12	12		
Cyprus	10	7	3	
Luxembourg	4	2	2	

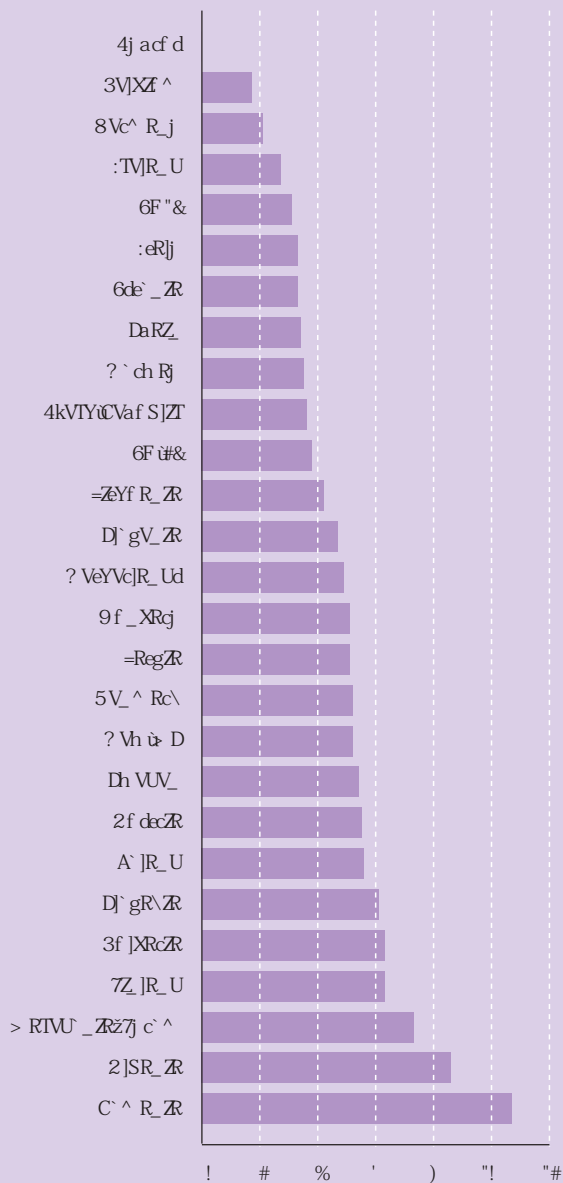
Opleidings-niveau: ISCED 0-2=lager; 3-4=middelbaar; 5-6=hoger. Niet opgenomen:

IE, HU, SI, MT (vanwege gedeeltelijke of afwezige gegevens)
Bron: Eurostat, Labour Force Survey
ECS, 2005

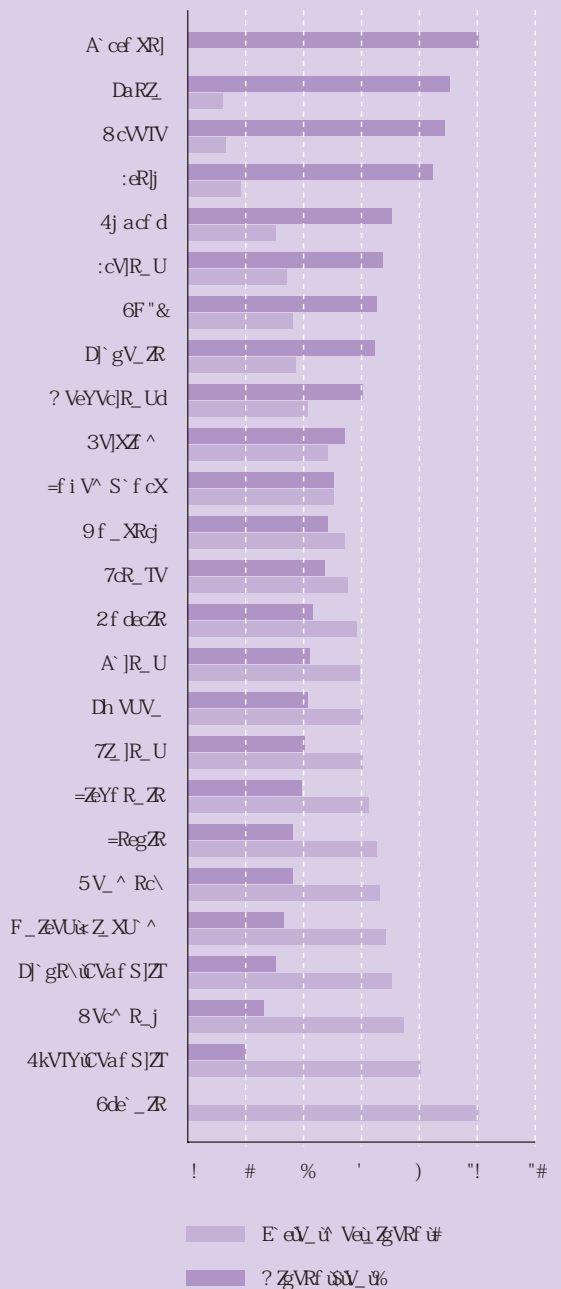
van onderwijs)

In de EU15 lag dit aantal op 45.652. In de nieuwe lidstaten op 37.116. Ook aan deze cijfers is het effect van de uitbreiding van de EU te zien. Het is dan ook geen wonder dat binnen de Europese Unie het afgelopen jaar een sterkere belangstelling is ontstaan voor de ontwikkeling van het groene onderwijs. Het is ook interessant te zien wat het opleidingsniveau is van werkenden in de landbouw en visserij in de EU. Deze gegevens zijn weergegeven in figuur 2. In deze figuur is het hoger onderwijs buiten beschouwing gelaten, omdat dat de cijfers daarvan in verschillende landen niet betrouwbaar zijn. Deze cijfers komen (voorzover beschikbaar) wel aan de orde in het slot van deze bijdrage.

In figuur 2 is dus de verdeling weerge- →

Figuur 1: Proportie gediplomeerden van het landbouw- onderwijs van het totaal aantal gediplomeerden in het beroepsonderwijs in de EU (ISCED niveau 3) (2001)
Bron: Eurostat. ECS, 2005 (excl. o.a. UK, FR, IE)

Figuur 2: Percentages werkkenden in de landbouw en visserij in de EU naar opleidingsniveau (ISCED 0-2 en ISCED 3-4) en land (2002)
Bron: Eurostat Labour Force Survey, ECS, 2005

ven van de werkkenden in de landbouw en visserij met een laag en middelbaar opleidingsniveau naar deze opleidingsniveaus. Uit de figuur blijkt dat in de EU15 (in 2002) ruim 60 procent van deze groep werkkenden een opleidingsniveau had van ISCED 0 tot en met 2, dat wil dus zeggen lager dan basison-

derwijs, basisonderwijs of vmbo. Ruim 30 procent heeft een opleidingsniveau op ISCED niveau 3-4 (dus mbo-niveau). Nederland ligt iets boven dit gemiddelde. Ongeveer 60 procent van genoemde werkkenden heeft een laag opleidingsniveau, ongeveer 40 procent, een mid-

delbaar. In Estonië is het aantal werkkenden in genoemde sector uitsluitend van middelbaar niveau. In Tsjechië, Duitsland, Slowakije, het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Letland en Litauen ligt het percentage middelbaar opgeleiden boven de 60 procent. In Portugal, Spanje, Grieken-

Getallen samengevat

- ✎ De proportie gediplomeerden van het middelbaar groene onderwijs binnen de EU is ten gevolge van de uitbreiding van de EU gestegen ten opzichte van het aantal gediplomeerden van het totale middelbaar beroepsonderwijs en was in 2001 3,8%.
- ✎ Het percentage gediplomeerden van het middelbaar groene beroepsonderwijs binnen de EU25 is bescheiden, maar was in 2001 in absolute aantallen toch omvangrijk: 82.768 personen.
- ✎ Van de lager en middelbaar opgeleide werkenden in de EU in de landbouw en visserij heeft ruim 60% een lager opleidingsniveau, ruim 30% een middelbaar opleidingsniveau. De verdeling lager en middelbaar opgeleiden in Nederland in deze sectoren is ongeveer gelijk aan het Europees gemiddelde (van de EU15).
- ✎ Het totaal aantal werkenden in de landbouw en visserij in de EU15 was ruim 5 miljoen. Met de uitbreiding naar 25 heeft het nieuwe EU-lid Polen ruim 2,5 miljoen werkenden in deze sectoren meegebracht.

land, Italië, Cyprus en Ierland ligt het percentage lager opgeleiden juist boven de 60 procent. Opvallend is het hogere opleidingspeil in veel Oost-Europese landen, waar het onderwijs gedurende het communistische tijdperk inderdaad sterk ontwikkeld was.

Verhoudingen

De percentages in de vorige paragraaf zijn interessant, maar zeggen uiteraard niets over het volume van de arbeid in genoemde landen. Vandaar dat tot slot van deze bijdrage een totaaloverzicht wordt gegeven van het aantal werkenden in de landbouw en visserij in de EU naar land en opleidingsniveau. Zoals gezegd, is hierin wel ISCED-niveau 5 en 6 meegenomen (het master- en doctor-niveau) (zie tabel 1).

Het totaal aantal werkenden in de EU15 in landbouw en visserij is 5.118.000. Dat Polen een groot aantal werkenden in de landbouw heeft is wel bekend, maar het is toch wel indrukwekkend om te zien dat het hier gaat om bijna de helft van het aantal binnen de EU15, namelijk 2.530.000. Daarna volgen Frankrijk

met bijna een miljoen, en Duitsland met ruim 700.000. Opmerkelijk is te zien dat dit aantal in het Verenigd Koninkrijk beduidend minder is, namelijk 267.000. Nederland heeft in dit overzicht 108.000 werkenden in de landbouw en visserij. De vraag is echter wat er allemaal wel en niet wordt meegenomen in deze statistiek, want Berkhout & Van Bruchem (2004) stellen in hun laatste Landbouw-economisch bericht dat er in 2003 in totaal 255.000 mensen werk hadden in de land- en tuinbouw. Helemaal vergelijkbaar zullen deze cijfers dus niet zijn. Niettemin geven de Europese cijfers een overzicht van de verhoudingen binnen de Europese Unie, en daar gaat het hier om.

Samenwerking

De conclusie die hieruit getrokken kan worden, sluit aan bij mijn bijdrage over het groene onderwijs en de EU in editie 17 (2004) van het vakblad Groen Onderwijs. Die luidt dat voor de noodzakelijke systeeminnovatie binnen de agri-food sector in de EU25, alsmede kandidaatlanden en landen die

nog interesse hebben in het EU-lidmaatschap, gezien de omvang en de ontwikkelingen in de arbeid die daaruit voortvloeien en de huidige omvang en structuur van het groene onderwijs in Europa, versterkte samenwerking op Europees niveau noodzakelijk is. Dat is geen eenvoudige zaak. Ook het Nederlandse Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft binnen haar beperkte mogelijkheden op dit punt weinig kunnen doen. Maar de noodzaak blijft bestaan. De vraag is nu wie hierin initiatief gaat ontplooiën. ∞

Martin Mulder

Referentie: Berkhout, P. & C. van Bruchem (red.) (2004). Landbouw-Economisch Bericht 2004. Den Haag, LEI

Martin Mulder is hoogleraar Educatie en Competentie Studies op Wageningen Universiteit